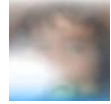

APRODEME. Asociación para la Defensa del Menor

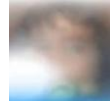
ANÀLISI I PROPOSTES PER A LA MILLORA DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA

Francesc Cárdenas
President de l'Associació per a
la Defensa del Menor
cardenas@aprodeme.org
Tlf: 661.495.212

www.aprodeme.org

Document actualitzat al juny de 2022

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	7
2. DIAGNÒSTIC	14
3. PROPOSTES.....	23
4. CONCLUSIONS	38
Annex 1: Testimoni.....	40

REPENSAR EL SISTEMA DE PROTECCIÓ DEL MENOR. PROPOSTES PER A LA MILLORA

Aquest document s'ha elaborat a partir de les aportacions rebudes en els diversos tallers i reunions organitzats per APRODEME (Associació per a la Defensa del Menor), dels centenars de comentaris rebuts al nostre web (www.aprodeme.org)¹ i de les aportacions rebudes en més d'una dotzena de diferents actes — taules rodones, seminaris, xerrades—organitzats amb l'objectiu de reflexionar sobre el sistema de protecció a la infància a casa nostra. També incorpora reflexions i aportacions sobre la base de l'experiència dels professionals (advocats, psicòlegs, educadors socials, metges, mestres, etc.) que col·laboren amb la nostra Associació.

Hi ha un ampli consens en l'afirmació que el nostre sistema de protecció a la infància i l'adolescència té molts aspectes a millorar. El febrer de 2017, es va posar en evidència amb l'aprovació² en el Parlament de Catalunya de la Moció 93/XI en la qual es resolia la creació d'*un grup de treball de caràcter mixt que tingui per objectiu repensar el model d'atenció als infants i adolescents en situació de risc, principalment pel que fa al sistema de protecció*.

APRODEME va sol·licitar diverses vegades poder participar en aquest grup, en el cas que estigués actiu més enllà d'aspectes formals que justifiquessin la seva existència. Mai vam tenir resposta i tampoc coneixement que es donés

¹ El web de l'Associació rep una mitjana diària de 200 visites (més de 410.000 des de la seva inauguració). A més està molt activa en xarxes socials i atén un centenar de trucades mensuals i el mateix nombre de consultes per correu electrònic

² Moció 93/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'atenció als infants i adolescents en situació de risc. Aprovació Ple del Parlament, sessió 29, 09.02.2017, DSPC-P 53. Publicació: BOPC 330

compliment efectiu a aquesta moció de Parlament de Catalunya, que en definitiva representava un reconeixement, des de l'àmbit polític, que a aquest sistema li calen canvis profunds.

Anys després, al març del 2021, vam ser convocats des de la Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut, a una reunió per escoltar les propostes d'APRODEME en el procés que, segons ens van explicar, s'estava fent de revisió i millora del sistema. Curiosament l'endemà ens arriba el Pla de millora, ja elaborat, per la qual cosa difícilment podria incorporar qualsevol aportació de l'Associació. El Pla, amb 150 millores, destaca pel seu interès en la necessitat d'explicar millor el que es fa des del Sistema, ja que atribueix les crítiques que rep a que se'n desconeix la seva tasca. Ni una sola paraula d'autocrítica.

El maig del 2018, dos rigorosos documentals³ i un posterior debat del programa *Sense Ficció*, de TV3, van tornar a posar sobre la taula el problema, i van generar un debat que ha continuat en moltíssims fòrums. Amb posterioritat han estat moltes les intervencions en els mitjans, programes de ràdio, documentals, escrits en premsa... en els quals APRODEME ha continuat denunciant els errors de el Sistema. El dossier de premsa⁴ conté ja més de 200 intervencions.

Entre moltes altres iniciatives, la denúncia col·lectiva que APRODEME va interposar davant la Fiscalia General de l'Estat, la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i el Parlament Europeu, té com a objectiu final l'impuls de la millora mitjançant la denúncia de situacions arbitràries que l'actual sistema genera de manera automàtica i que no respecten els principis bàsics d'un Estat de dret.

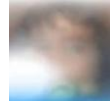
Per descomptat que moltes vegades s'actua correctament en el sistema de protecció a la infància, però l'enorme quantitat de queixes rebudes obliga a reflexionar sobre com s'està actuant i, a partir del diagnòstic, pensar

³ "Desemparats, el dolor" <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/desemparats-el-dolor/video/5766640/>

"Desemparats, l'abús" <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/desemparats-labus/video/5768167/>

"Desemparats, el debat" <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/desamparats-el-debat/desemparats-el-debat/video/5768800/>

⁴ Aquest dossier es pot consultar a : <http://esmihija.es/dossier-de-prensa/>

conjuntament —totes les parts implicades— propostes de millora. Aquest és el propòsit del document que teniu entre mans.

Es farà en primer lloc un diagnòstic del que passa ara des del punt de vista de moltes famílies afectades i a continuació un conjunt de propostes que volen contribuir a la millora del nostre Sistema de protecció de menors.

De forma complementària, al web de l'Associació es pot descarregar⁵ un extens document que recull dotzenes d'evidències de la necessitat de reforma del Sistema. No són aportacions de la famílies afectades, sinó d'advocats, jutges, sentències judicials, professionals, sindicats, etc.

⁵ <https://aprodeme2000.files.wordpress.com/2019/02/documento-errores-del-sistema.pdf>

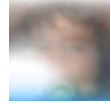

1. INTRODUCCIÓ

Qualsevol família pot tenir, al llarg de la seva vida, dificultats de molts tipus: econòmiques, personals... i fins i tot necessitar ajuda per tirar endavant el millor possible. Hi ha consens en afirmar que l'Administració —en exercici de la funció que té de garant d'un estat social just— ajudi les famílies que, per dificultats del tipus que sigui (econòmiques, personals, etc.), travessin una situació complicada en la qual els infants poden rebre'n les conseqüències, de retruc. Com a societat, estem obligats a posar els mecanismes que calgui per a minimitzar l'impacte que aquestes dificultats familiars puguin tenir sobre els infants membres d'una unitat familiar.

La percepció que es té, en les famílies afectades i en un no gens menyspreable conjunt de professionals que coneixen aquest àmbit és que la reacció de l'Administració, sovint desmesurada, produeix l'efecte contrari. Les famílies denuncien que quan es posen en mans dels serveis socials especialitzats en menors (derivats pels serveis socials, als quals la família ha recorregut per demanar ajuda o bé quan aquests serveis socials especialitzats en infància decideixen irrompre a la vida de la família, convençuts que tenen prou indicis que una família travessa dificultats que els impedeixen de tenir cura dels seus fills) **lluny de minimitzar els problemes, sovint en creen de nous**, encara més traumàtics per als infants.

Massa sovint el primer pas és treure, apartar el nen d'aquesta família. Es resol apartar un infant de la seva família i es justifica amb la paraula *prevenció*. La prevenció mai hauria de ser d'uns tècnics de l'Administració en les seves actuacions, anticipant-se a situacions de les quals només se sospita, per evitar suposats problemes que no està provat que existeixin i sense analitzar en profunditat la situació del menor dins la família, els seus referents afectius i el seu entorn global. **No té sentit que per evitar un dany se n'acabi generant un de més gran.**

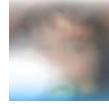
El sistema de protecció a la infància atorga a l'Administració ordinària un poder tan gran que, **sense passar per cap autoritat judicial**, pot separar un menor de la seva família, ingressar-lo en un centre, canviar-lo d'escola, allunyar-lo del seu entorn natural de manera preventiva, només amb indicis, sense cap prova fefaent. I tot això, amb una simple resolució administrativa de desemparament, que estableix unes mesures de trencament de les relacions naturals de l'infant (familiars i de tota mena).

Per contra, per recuperar el fill en el cas de desacord amb la resolució administrativa, per retornar a la situació anterior a la intervenció de l'Administració, si que cal un jutge.

La llei estableix que els pares disconformes amb la resolució administrativa, tenen dos mesos per impugnar-la, però sense la suspensió de l'acte realitzat administrativament. **En el millor dels casos un jutge intervindrà, per primera vegada, al cap de molts mesos i a instància de la família.** Mentrestant, el nen ha conviscut amb una altra família o en un centre.

No és cert, com hem escoltat moltes vegades a responsables de l'Administració, **que les garanties judicials estiguin presents des del moment de la retirada.** Quan es produeix una declaració de desemparament és veritat que es comunica a Fiscalia. Simplement es comunica, sense enviar tot l'expedient del menor que permetria a un fiscal analitzar el cas i veure si la decisió és correcta. Això no passa, és un acte administratiu formal en què aquesta comunicació s'acumula a altres milers que es reben cada any, però ni un fiscal ni per suposat un jutge les revisa. Fiscalia no entra en l'assumpte, mai revisa si la decisió ha estat correcta. La mateixa DGAIA ha explicat que mai Fiscalia ha rebutjat una d'aquestes comunicacions. Són milers cada any i cap cosa a dir mai per part de Fiscalia? És obvi que és una pura formalitat i no pas un control judicial.

La intervenció sobre la família apartada del seu fill recau sobre els mateixos professionals (educadors socials, psicòlegs, treballadors socials) que han exercit el poder de separar-lo de la família. La família observa com aquells que els han separat dels fills, pretenen actuar utilitzant mecanismes de pseudo-confiança amb ells i establint un treball pseudo-terapèutic. És insòlit que qui ostenta el poder de separar un menor de la seva família, pretengui treballar amb uns familiars la recuperabilitat de la convivència, intentant utilitzar un altre mecanisme que no sigui la imposició i la coacció.

És un fet impropri d'un Estat de dret⁶. És com si un jutge d'instrucció que ha d'investigar sobre el delicte pretengués, mentre dura la investigació, treballar en el tractament amb el justiciable, que sap que té el poder de enviar-lo a judici, o no. I això, mentre el justiciable és a la presó provisional. Tothom veu que això no té ni cap ni peus.

La discrecionalitat que atorga la llei a l'administració de protecció de menors és enorme. Únicament, utilitzant la clàusula genèrica "interès del menor" es valida qualsevol actuació.

El dret administratiu va néixer per frenar la tendència invasiva a limitar els drets dels ciutadans per part dels poders públics. En el sistema de protecció a la infància a casa nostra, **el control judicial és pràcticament nul**. La justícia contenciosa-administrativa és la garant de la legalitat dels actes administratius.

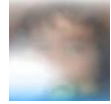
No obstant això, a través de la *Llei d'enjudiciament civil* (LEC), la justícia civil de família és la competent per conèixer de les decisions de l'Administració pública de protecció de menors. La conseqüència d'aquest galimaties és que no hi ha control judicial formal en els protocols d'actuació, en les diverses

⁶ La Llei vigent durant la major part del segle XX és de 1948. Els menors infractors de la llei penal i els menors desemparats eren recollits per l'anomenat Tribunal Tutelar de Menors, i ingressats en centres (reformatoris) fins a la seva majoria d'edat. En tot aquest procés no intervenien jutges, fiscals ni per descomptat advocats. La Constitució Espanyola de 1978 va establir que ningú pot ser privat de llibertat sense procediment previ, i per tant, també els menors van passar a ser iguals que els adults davant la llei. Tot i així la norma de 1948 va seguir vigent fins que una sentència de Tribunal Constitucional la va declarar inconstitucional. Des de llavors els menors infractors han de tenir un procés penal amb garanties, davant d'un jutge de la jurisdicció penal, amb un advocat i un fiscal.

En l'actualitat, els Jugats Penals entenen dels menors que han comès un delicte o falta penal. Per als menors objecte de protecció el Codi Civil i les lleis d'infància, regulen la substitució pel sistema de tutela als menors d'edat i són els jutjats de família qui coneixen d'aquests temes.

És tal la suposició que l'administració actua correctament en l'àmbit de la protecció a la infància, que l'oposició a les seves resolucions només ocupa dos articles de la Llei d'enjudiciament civil, l'article 779 i l'article 780. Serà que els menors no necessiten més.

Resulta també curiós que siguin els jutjats civils, de família, els competents per conèixer i dirimir si l'administració ha actuat o no correctament en el supòsit d'impugnació d'una resolució de desemparament, ja que els procediments civils de la LEC i que ocupen aquests jutjats, són concebuts per resoldre conflictes entre particulars, no en peu d'igualtat contra l'administració pública, cosa totalment impossible ja que qualsevol administració arrasa al particular i encara més en aquest àmbit.

actuacions i decisions que pren l'Administració de protecció als infants i adolescents. Més enllà del cas particular objecte del plet, el jutge no té poder sancionador que obligui a l'administració pública a modificar els seus protocols.

Per exemple, la concessió de visites als pares, quan els menors estan tutelats per l'Administració, depèn de l'equip concret que tracta el menor i que ha pres la decisió que la mesura de protecció d'aquell infant ha de ser la separació de la seva família.

Són actes administratius (emanats d'una Administració pública) i, per tant, haurien de revestir d'una formalitat concreta pel que fa a fonamentació per denegar o autoritzar una ampliació o suspensió. Doncs bé, el recurs judicial únic és sumar-se a l'acció principal en contra de la resolució de desemparament i davant del jutge de família.

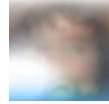
Tenint en compte que la jurisdicció civil està concebuda entre iguals i particulars, la desigualtat d'armes davant aquesta jurisdicció és flagrant. **El particular està clarament en inferioritat de condicions davant l'Administració.**

“Un sistema que pretende juzgar las cualidades para educar y dar carnés de buenos padres comienza por situar como canon los valores de los especialistas y puede acabar discriminando a los individuos de acuerdo con tópicos sociales y encumbrando los prejuicios como criterio de valoración”

(Javier Martín Hernández, Ideología y maltrato infantil, Herder 2019)

El sistema administratiu de protecció a la infància, si bé amb la llei a la mà pot ser correcte (sempre l'objectiu és la protecció del menor i el seu interès), ha derivat en una Administració **omnipotent** —i massa sovint, prepotent— invasiva de la intimitat, que actua **sense garanties constitucionals**.

Tots els experts coincideixen a dir que l'últim recurs sempre ha de ser arrencar

un nen de la seva família. Aquesta intervenció hauria d'estar reservada per a casos molt excepcionals. I no obstant això, des de l'Administració, i amb massa freqüència, és el primer que es fa. Experiències molt doloroses en què greus negligències en l'actuació dels tècnics de l'Administració Pública van derivar en danys irreparables a menors, han fet que el pèndol estigui ara en el costat oposat i s'actua en molts casos amb por i una precipitació injustificada origen de molts problemes posteriors.

Davant d'una situació que pot presentar indicis de maltractament o negligència paterna, l'Administració pública aparta el nen del seu entorn, el "protegeix" i comença la investigació dels pares. Si això succeís en un termini de temps curt podria fins i tot ser correcte. El problema és que la mateixa Llei ja estableix que el primer període, fins que es confirmi o anul·li la resolució inicial de desemparament, són sis mesos.

Imaginem sis mesos en la vida d'un nadó, ingressat en un centre i permetent una visita quinzenal d'una hora, vigilada. O de tres o quatre anys, no importa, té les mateixes conseqüències. Una separació d'un infant de la seva família durant sis mesos ingressat en un centre, substituint als familiars pels tècnics de l'Administració i amb restricció de visites a una hora vigilada cada quinze dies o amb sort cada setmana, produeix un desarrelament familiar important i tindrà unes conseqüències irreparables en la seva vida.

Si finalment no es confirma el greu risc per a la integritat moral o física del menor, que ha fonamentat la resolució de desemparament i que, per tant, ha originat aquesta separació innecessària, què passa? Absolutament res. L'Administració afirma que va prendre les mesures de protecció i finalitza el procés.

Per contra, si no s'ha apartat el menor de la seva família i s'acaba produint un maltractament amb conseqüències importants, quan surti a la llum omplirà tots els titulars dels mitjans de comunicació, deixant en evidència a l'Administració: el seu descrèdit i pluja de crítiques de l'oposició pot ser terrible.

Al final, **l'Administració es protegeix a si mateixa** i busca les raons per justificar-se. Si s'equivoca, en el primer cas, només pateix la família i el nen. Si s'equivoca, en el segon supòsit, les conseqüències són per a la pròpia Administració, acusada de no protegir contra un maltractament infantil. Aquesta és la clau el problema.

Les nombroses i contínues denúncies que APRODEME rep ens permeten afirmar que els serveis de protecció de menors necessiten una profunda renovació. No només millores i més recursos, com qualsevol altre sistema com l'educatiu o el sanitari. **I no es tracta d'un canvi cosmètic, es necessita un canvi radical i en profunditat.**

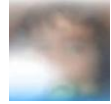
Molts documents estratègics defineixen un marc d'actuació que possiblement generi un alt consens, però no es pot obviar que el dia a dia en l'actuació dels tècnics, independentment del color polític dels seus màxims responsables, presenta arbitriats, vicis i mancances que cal afrontar urgentment. Com també passa en altres àmbits, la distància entre les bones voluntats polítiques, fins i tot legislatives, i la gestió diària dels tècnics implicats és massa gran.

Són sempre històries diferents, cadascuna un món; però es repeteixen unes actuacions que totes les persones afectades denuncien: es prejutja, es prenen decisions precipitades que després s'han de justificar i mantenir com sigui, els adults se senten maltractats, no reben l'ajuda que els caldria, etc.

L'Administració davant d'un jutge té presumpció de veracitat. I això està bé en els sistemes que tenen els mecanismes de control per vigilar i perseguir les arbitriats dels propis servidors públics. Sovint assistim a judicis en què la família que lluita per recuperar els seus fills aporta moltes proves i l'Administració, en el millor dels casos, cap; sovint insinuacions, acusacions vagues, anònimes o interpretacions. No necessita proves, davant d'un informe amb el logotip de l'Administració, a la majoria de jutges els solen quedar pocs dubtes. La desesperació de les famílies que aporten infinitat de testimonis que no són tinguts en compte, és recurrent.

En les reunions d'APRODEME, quan hem compartit les nostres experiències, encara que cada cas és diferent, ens hem vist reflectits els uns en els altres. S'identifiquen actituds, maneres d'actuar, procediments que no s'ajusten als mínims principis de proporcionalitat.

L'objectiu d'aquest document no és altre que contribuir a superar la situació absurda que es dona en la nostra societat. **El fet que l'Administració i les famílies a qui diu ajudar siguin mons enfrontats entre si, ja ens hauria de fer pensar.** L'objectiu comú és (o hauria de ser) el mateix: la felicitat i el benestar dels nostres menors.

La *Llei orgànica de protecció del menor*, que va entrar en vigor a l'agost de 2015, ha estat una oportunitat perduda perquè no s'aborda un dels principals problemes del nostre sistema. A diferència del que passa en altres països, aquí un equip tècnic pot, com s'ha dit, per la via estrictament administrativa, declarar el desemparament d'un menor i arrencar-lo de la seva família. Sense dret a una defensa efectiva, sense garanties judicials de cap tipus, sense intervenció de jutges o fiscals, tal com abans argumentàvem.

El risc d'arbitrarietat en la presa de decisions que es basen moltes vegades en sospites, trucades anònimes, indicis, informes subjectivats... és molt elevat i està a la base de la gran quantitat de queixes que les famílies fan davant de tanta injustícia.

A tot l'anterior s'afegeix una estructura organitzativa molt complexa, per la qual han passat des del 2009 fins 7 directors o directores generals de la DGAIA, a banda de sis conselleres i consellers, tot i que la base dels tècnics que prenen decisions es manté des de fa moltíssims anys. És un senyal que es tracta d'un Sistema mastodòntic, amb inèrcies que vénen de fa molts anys, amb implicacions estretes amb fundacions i empreses privades o col·legis professionals. Un sistema que fins ara cap responsable polític ha estat capaç de reconduir cap a un sistema més just. Si qualsevol administració pública és ja de per si complexa, en l'encarregada de la protecció del menor cal afegir la poca voluntat de bona part dels tècnics i càrrecs intermedis que veuen, d'una manera equivocada, que les seves competències i en definitiva el seu poder es poden veure amenaçats.

2. DIAGNÒSTIC

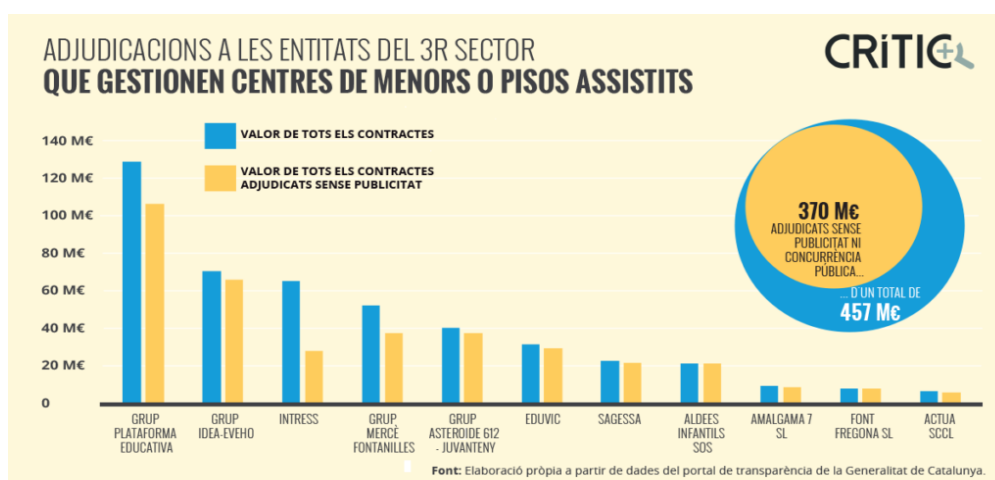
2.1. Comentaris recurrents extrets de testimonis d'afectats

- 2.1.1. *"Interpreten qualsevol fet segons la seva conveniència, sempre en contra de l'afectat"*. La solució passaria per l'enregistrament de totes i cadascuna de les entrevistes a les famílies. La transparència també hauria de ser en l'actuació dels professionals i l'interès del menor no es pot al·legar com a excusa per l'opacitat.
- 2.1.2. *"Es denuncia l'abús de poder, la superioritat i que l'Administració no contrasta les informacions ..."*. Qui recull la informació també la interpreta (per tant, la subjectivitzà) i l'escriu i serveix de base per als informes i propostes. Els informes tècnics haurien de ser objectivables.
- 2.1.3. Massa sovint es disgrega la família, no es respecta el dret fonamental del menor a estar amb els seus pares. Els equips tècnics consideren que els únics fiables per determinar l'interès del menor són ells. Les mares i pares són sospitosos i han d'esbrinar si la sospita es converteix en certa.
- 2.1.4. *"Un nen és igual a diners"*. Duríssima acusació que es fa en observar la part del pressupost global de què disposa el sistema, que es destina a ajuda efectiva per a les famílies. El sistema està fortament privatitzat. Només el 20% dels centres de menors són públics.

D'altra banda, l'Administració gestiona importants quantitats de diners que transfereix a les fundacions i empreses col·laboradores, mitjançant procediments que han estat

qüestionats i per als quals no hi ha hagut fins ara una explicació satisfactòria. Al gràfic següent, publicat a la premsa, s'explica que d'un total de 457 milions d'euros adjudicats a entitats del tercer sector que gestionen centres de menors, 370 milions ho van ser sense publicitat ni concurrència pública.

- 2.1.5. L'Administració no avisa. Es parla de "robatori", "segrest". Citen els progenitors o tutors d'un infant a una entrevista a les dependències de l'administració i aprofiten per notificar i executar la retirada del menor, en aquest mateix moment, in situ, o enviant als mossos a la escola i enduent-se l'infant, a la mateixa hora que tenen els pares a la seu de la DGAIA.
- 2.1.6. Es denuncia la manca d'humanitat, d'empatia, de comprensió. Les famílies són sospitoses sempre.
- 2.1.7. "No es valora la situació familiar actual, es centren en el passat". Informes de fa anys, que han anat passant de servei en servei, estan sempre presents amb independència de l'evolució de la persona.

2.1.8. Hi ha por davant de qualsevol actuació de l'Administració. Es té por de queixar-se, reivindicar, demanar explicacions. El poder sobre els fills sotmesos a tutela el té el mateix equip tècnic que ha emès la resolució de separació. Aquest poder per retirar i tornar els nens implica que les famílies tracten d'evitar el conflicte amb els equips, i desconfien. Senten que els seus fills son ostatges. Si ja causa perplexitat que es vulgui ensenyar a uns pares a fer de pares, sense tenir els fills, no hi ha qualificatiu per catalogar el fet que es pretengui això, a més a més, des de la total desconfiança dels pares envers els tècnics que se suposa que els han d'ajudar i guiar.

2.1.9. Davant la pregunta de: "Què no funciona a l'Administració?" es conclou:

- Hi ha amenaces i coaccions per obtenir resultats: si no compleixes amb això o no fas això, no veuràs els nens o no te'ls tornaran.
- No t'escolten o la interpretació que després consta és la que ha realitzat "l'intèrpret", no la meva.
- Imposen: el mateix equip que ha retirat el menor imposa les condicions, controla l'execució i decideix si està ben feta, per tornar els nens. Tot el poder està en un sol equip, des del primer dia i això comporta arbitrietats i problemes personals.
- "Mai es considera que complim els plans de treball. Sempre surten elements nous. És tot totalment subjectiu i el tècnic de torn és l'únic que ho interpreta tot".

2.2. Les decisions no es poden qüestionar. Preguntar, queixar-se, qüestionar, té com a conseqüència una reducció del nombre de visites amb els nens retirats. *"O et portes bé o no veuràs els teus*

fills". La temuda frase "*la família no col·labora*" es reflecteix com un fet que impedeix el retorn dels fills, quan no col·laborar en moltes ocasions és preservar la intimitat davant ingerències innecessàries i, en definitiva, reclamar els drets de les famílies i dels infants, que ningú, en cap altre àmbit, gosaria vulnerar.

2.3. Horaris inadmissibles. Els horaris de visites amb els fills coincideixen amb l'horari laboral de la majoria de pares i mares, amb una situació laboral, sovint, molt precària. Si van a veure els seus fills perilla el seu lloc de treball. Si no tenen feina també és argument vàlid per retirar els fills o, en qualsevol cas, pesa molt negativament. L'administració té un horari i per tant el ciutadà s'hi ha d'adaptar, no a l'inrevés. En múltiples ocasions les famílies han de triar entre perdre la feina (encara que després seran acusats de no poder mantenir els fills) o complir i *col·laborar* amb l'horari que decideixen els equips i els centres. Estableixen tantes obligacions, que, en moltes ocasions, són impossibles de combinar amb feines precàries (anar a psicòlegs, metges per control toxicològic, visites als nens, entrevistes amb l'equip tècnic, etc.).

2.4. Manca d'informació i falta de transparència per part de l'Administració. No interessa la transparència. Això produeix en els afectats indefensió, frustració, desconfiança, i els predisposa a la no col·laboració. La informació és poder i per això es gestiona fins a extrems inconcebibles. Hi ha protocols que no es coneixen perquè l'Administració no els fa públics. No s'informa els infants del motiu de la seva retirada. Si són majors de 12 anys haurien de ser informats sempre de les raons de la retirada, els infants són subjectes, no objectes. La tutela jurídica efectiva és un dret de totes les persones. I també haurien de tenir veu, en tots els casos, si tenen 12 anys abans de prendre la decisió, llevat de casos d'extrema urgència en la seva protecció que ho desaconselli i sempre que la decisió estigui motivada per escrit.

- 2.5. No es valora la importància dels primers anys en el desenvolupament integral de la persona la resta de la seva vida.** Els danys abans dels 18 anys poden aparèixer en qualsevol moment de la vida. No es tenen en compte les possibles seqüeles psicològiques, tant en els adults com en els nens, derivades de les decisions preses per l'Administració i que poden aparèixer amb el pas del temps. No és de rebut respondre que a partir de la majoria d'edat ja no són responsables d'aquestes persones. És quelcom que els experts psiquiatres adverteixen insistentment però a l'administració responsable d'infància i adolescència sembla interessar poc.
- 2.6. No es facilita assistència jurídica.** En tot el procés els equips insisteixen en què no cal que els pares rebin assessorament jurídic, ja que si compleixen amb tot el que els és requerit, els tècnics són allà per ajudar-los a superar les dificultats. Es confonen els rols i confonen al ciutadà. El poder és exercit discrecionalment per l'Administració i s'insinua constantment que aquells pares que fan oposició judicial o es busquen un advocat per assessorar-se són pitjors i presenten conflictes, en canvi "els bons" són els que confien en l'administració. Fins i tot, de vegades, s'intenta impedir que la família que ha estat convocada a una reunió per part de l'Administració, hi assisteixi amb un advocat.
- 2.7.** És una fal·làcia que qualsevol persona pugui sempre disposar d'advocat per pledejar contra una decisió de l'Administració. De l'experiència d'APRODEME extraïem que només un 25% de les famílies afectades tenen la capacitat real (recursos econòmics, tot i que no només) per contractar un advocat. I d'aquests, només un 10% ho podrà fer en instàncies judicials superiors. L'opció que se'ls dóna des de l'Administració és que recorrin a la justícia gratuïta, i tots coneixem les limitacions que això suposa.

- 2.8. Ningú demana comptes a l'Administració.** Bona part dels deures que el Codi Civil estableix per als tutors, l'Administració no els compleix. Si bé jurídicament tenen la tutela dels nens de forma automàtica en suspendre la potestat als pares en la resolució administrativa de desemparament, la veritat és que les obligacions imposades al tutor semblen no concernir als serveis públics de protecció que ostenten la tutela de un munt de menors. Per exemple, el tutor ha de demanar permís al jutge per modificar el lloc de residència del tutelat i l'Administració el modifica a la seva conveniència. Un tutor també ha de vetllar pels aliments del seu tutelat (en el sentit jurídic del terme aliments) i, sovint, no ho fa i deixa aquesta funció en mans dels guardadors a qui escatima ajudes econòmiques tant com pot; que equival a escatimar aliments al seu infant tutelat. L'Administració no està subjecta als límits de la tutela.
- 2.9. Una organització molt complexa.** Hem identificat més de 20 organismes que poden arribar a intervenir en la protecció del menor. En una època de racionalització de l'Administració ens preguntem si té sentit, per exemple, que els responsables d'acolliments i adopcions (ICAA) pertanyin a una direcció general diferent de la que té la tutela dels menors (DGAIA), quan les seves competències es solapen en molts casos.

Conclusions:

Tenim un sistema que només sap intervenir. No treballa la prevenció, l'ajuda a les famílies perquè no sigui necessària la intervenció.

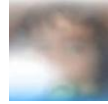
Tenim un sistema kafià que amb la pretensió d'evitar un mal sovint en genera un altre encara més gran.

Els informes dels tècnics de l'Administració no reflecteixen la realitat de les situacions i de les famílies. Es maquillen els expedients. Molts dels assistents a les reunions de l'Associació no es veuen reflectits en aquests papers. **Els tècnics, en els seus informes, "interpreten" la realitat, subjectivant-la, i l'acaben deformant.**

Per això és imprescindible obligar l'Administració a dotar-se d'un sistema objectiu de recollida de dades i això s'aconsegueix a través de gravacions que després consten en un cd a consultar per les parts. En l'actualitat **no hi ha cap mecanisme de control** que permeti contrastar les conclusions dels tècnics.

Els processos són molt lents. Queixes recurrents són, per exemple, que es fa un *Pla de treball* de sis mesos. Passen els sis mesos sense seguiment i, transcorregut el termini, es prorroga sis mesos més, sense justificació ni protocols clars. Fins i tot, hi ha persones que després de més d'un any sense els seus fills no disposen de *Pla de millora* i quan ho reclamen no reben resposta. Es posen en contacte amb l'Administració i ningú els facilita la possibilitat de reunir-se amb ells i treballar en la recuperació dels fills i, en cas que es reuneixin, no tenen en consideració ni la documental que aporten ni les argumentacions que s'exposen. **El pas del temps vulnera els drets dels infants.**

Ningú controla el compliment dels temps. És una Administració fora del control judicial en les formes. El jutjat de família no té competència per resoldre sobre incompliments formals de l'Administració de menors, només sobre el fons d'un nen en concret en un cas concret. Són freqüents les amonestacions en aquest sentit per part del Síndic de Greuges, i

demolidors alguns paràgrafs dels jutges en les seves sentències, però el tema no va més enllà.

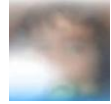
Es constata per moltes persones que un cop presa una decisió per part dels tècnics, aquests ja no canvien d'idea encara que les circumstàncies personals o laborals d'aquesta família es resolguin i millorin. Es parteix d'una idea preconcebuda que és impossible alterar. Com que no hi ha mecanismes de control extern les decisions que adopta l'equip tècnic són les vàlides i per modificar-les caldria un canvi tan evident, que és gairebé impossible.

És curiós com, **en l'àmbit judicial, les decisions es poden revisar i, en canvi, en l'àmbit administratiu no és ni plantejable.** Variar d'opinió vol dir que els tècnics s'han equivocat i això no s'accepta.

La diferència que la llei estableix entre risc i desemparament és inexistent en la pràctica. Si s'obligués a declarar primer el risc del menor i a establir un seguiment abans de declarar el desemparament, seria una forma d'evitar la retirada del menor i després la investigació de si és adequada o no la mesura. **En aquest sentit no ajuda l'actual legislació quan estableix les causes de desemparament. Al costat d'unes de molt taxades i evidents n'apareix una de genèrica que deixa a discreció de l'equip tècnic responsable⁷.**

Un sentiment que tots els afectats tenen: frustració. Les famílies se senten constantment frustrades, l'Administració no respon a les seves necessitats (d'informació sobre el menor, d'informació sobre l'evolució del Pla de treball propi, de celeritat a l'hora de poder-los comunicar qualsevol incidència, d'assessorament jurídic, emocionals, etc.). **Hem creat una Administració que fa por, genera desconfiança i es visualitza com un enemic de la família.** Es constata la por dels afectats a denunciar, enfrontar-se, a criticar,

⁷ La Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, estableix que: "... són supòsits de desemparament: l'abandó, els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals,i **qualsevol altra situació de desatenció o negligència que atempti contra la integritat física o psíquica del menor, o l'existència objectiva d'altres factors que impossibilitin el seu desenvolupament integral.**"

ja que són considerats per l'Administració com "éssers molestos" i se'ls castiga amb retardar el seu procés o posar més traves a la seva resolució.

Bona part de la feina dels tècnics es centra en els adults, els seus problemes o dificultats, tot i que l'Administració de menors no disposa de recursos ni competències (així s'encarreguen de recordar-ho contínuament) **per treballar amb ells**. Falten protocols interdepartamentals.

A l'annex 1 adjuntem un dels centenars d'escrits rebuts a l'Associació. És el millor resum de com funciona, massa sovint, el sistema de protecció.

3. PROPOSTES

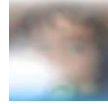
3.1. En l'àmbit normatiu: Traslladar la consideració de "desempament" a l'àmbit judicial.

Si el desempament comporta la separació del menor del seu entorn habitual ha de ser autoritzat per un jutge. No ens oblidem que estem parlant d'un dret fonamental, i només seria possible ingressar a un menor en un centre o sostreure'l de la seva família si el jutge ho determinés en una resolució judicial.

Ja s'aplica aquest criteri, per exemple, en el cas d'una ordre d'allunyament o altres mesures en casos de violència de gènere. És un jutge el que la decideix, en un procediment d'urgència, i no el funcionari de la policia que ha intervingut en el cas. La manca de recursos materials o la lentitud de la justícia no poden ser arguments en contra d'aquesta mesura. Ja s'estan aplicant mecanismes d'urgència en altres temes relacionats amb menors⁸.

Ha de ser el jutge, d'acord amb un procediment contradictori, el que decideixi retirar el menor de la seva família, encara que sigui de forma provisional. Això és així quan en un procés de divorci s'ha de decidir amb quin progenitor quedaran els fills. **Atempta contra l'Estat de dret** que aquestes situacions provisionals es perpetuïn anys, en els quals l'administració decideix, sense contradicció, com i de quina manera s'ha d'organitzar la vida dels menors. En el nostre sistema judicial, es diferencia entre el jutge instructor (que investiga proposa...) i el jutge que finalment dictarà sentència. Per què? Se suposa que qui ha de decidir pot estar contaminat pel procés d'investigació. No passa així en el sistema de protecció a la infància i l'adolescència. Totes les figures es confonen en una, per molt que es vulgui justificar que es treballa en

⁸ Ja hi ha precedents en altres àmbits. En el cas de la sostracció internacional de menors, es va modificar la Llei per garantir la intervenció immediata del jutge. L'article 778 de la LEC estableix que "*El secretari judicial ha de resoldre sobre l'admissió de la demanda en el termini de les 24 hores següents i si entengués que aquesta no resulta admissible donar compte al jutge perquè resolgui el que sigui procedent dins d'aquest termini*"

equip.

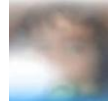
Mentrestant, establir un protocol d'actuació que garanteixi el **dret efectiu de defensa** (L'exercici del dret contingut en la Llei 30/92 de procediment administratiu comú, pel qual tot ciutadà té dret a presentar-se davant l'administració amb el seu assessor)

3.2. Prohibir que es comuniqui o notifiqui i s'executi la decisió administrativa de retirada d'un menor en el mateix moment.

Com sempre no ens estem referint a casos extrems en els quals fins i tot pot estar en perill la vida del menor. Aquests casos són una minoria i requereixen intervenció urgent. La immensa quantitat de casos restants no necessiten aquesta immediatesa. Les coses no són sempre blanques o negres i ens movem en una àmplia gamma de grisos i per tant no podem donar el mateix tractament sempre.

Es permet (a partir d'una resolució administrativa "provisional") notificar la resolució i executar-la, en moltes ocasions en el mateix acte, sense el compliment mínim de garanties processals. I tot això es realitza obligant a signar la notificació de retirada sense assessorament jurídic, ni tan sols informant en dret. **Ningú hauria de ser privat de llibertat sense un procediment just i els nens són privats de la llibertat de viure en la seva família en nom al seu interès, i són ingressats en centres on no hi ha llibertat deambulatòria, o lliurats a una altra família d'acollida.**

3.3. Un sistema garantista. La protecció del menor, en ocasions, exigeix celeritat entre l'adopció de la mesura i la seva execució. No obstant això, en molts altres casos no és necessària aquesta urgència i per això ha d'existir un procediment d'acord amb dret en el qual els pares acollidors o guardadors tinguin un sistema per aportar proves en la seva defensa, assistència lletrada abans d'adoptar la mesura i, en conseqüència, **un dret de defensa amb plenes garanties processals.**

El sistema actual és pervers: els equips tècnics realitzen un informe i proposta, i els equips jurídics la validen i li donen forma jurídica, i l'executen. Amb posterioritat, un cop el menor està fora del seu entorn, poden transcórrer fins a sis mesos per a un nou informe en què es confirmi, o es deixi sense efecte, la resolució administrativa. Tot aquest temps transcorre amb el menor fora del seu entorn i amb un règim de comunicació (1 cop a la setmana, o cada 15 dies, una hora de visita vigilada) que allunya el menor del seu entorn i provoca patiment a tots els intervinents. Tampoc hi ha un sistema reglat on s'estableixi el sistema de visites, sinó que és una decisió del mateix equip que ha realitzat l'informe o dels centres de menors. Per tant, ens tornem a trobar amb un ampli marge de discrecionalitat i, en conseqüència, possibilitat d'arbitrarietat, o de submissió del dret de l'infant a les necessitats i possibilitats de l'organització.

- 3.4. El reconeixement dels vincles afectius** (són els únics que entén un menor) **per sobre dels vincles legals o administratius.** Hi ha sentències, com la 124/2002 del Tribunal Constitucional que concedeix als pares preadoptius i acollidors un status jurídic per a ser part legal en els procediments en què es juga el futur del menor que tenen sota la seva empara.
- 3.5. En relació a l'acolliment familiar:** Les famílies acollidores presten el seu servei amb afecte i dedicació, aporten una etapa de felicitat al menor, que l'han tingut en la seva llar mentre la família biològica ha resolt una situació difícil (finalitat clara de l'acollida temporal). Segons les circumstàncies, no té per què el menor trencar del tot i radicalment els contactes amb aquesta família que li ha donat una vida digna en un temps determinat, perquè simplement suposa un gran ruptura que cal evitar per sobre de tot, pel bé del nen, perquè no quedin llacunes a la seva ment ni penes al seu cor. Igual que preparen les famílies acollidores també poden preparar les famílies biològiques i conscienciar-les de la importància de mantenir un vincle amb les persones que formen part de la història de l'infant (una simple carta de tant en tant o una trobada periòdica). A més, si la tendència sembla que és anar cap a l'acceptació de l'adopció oberta on la relació amb la família biològica i el

nen adoptat –en segons quins casos– no es trenqui del tot, més encara en el cas d'uns pares acollidors que han estat l'única família del nen durant un temps crucial de la seva vida. No pot ser que desapareguin de cop: és una altra ruptura i un altre abandonament més per a la vivència del nen.

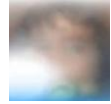
En la gran majoria de casos no té cap sentit que l'Administració imposi la prohibició de que hi hagi contacte entre les famílies biològica i acollidora. Quan la família acollidora s'ha saltat aquesta norma i ha contactat amb la biològica, sempre pensant en el menor, ha estat castigada "eliminant-la" com a família acollidora. Els pares acollidors no haurien de ser vistos com una amenaça pels progenitors, igual que la tendència és que els biològics no es vegin com una amenaça per als adoptius.

3.6. Aposta clara per l'acolliment familiar abans que l'ingrés en centres dels menors de 6 anys. La voluntat que així sigui per part de l'Administració, sobre el paper, sembla clara. Però crida l'atenció que en una societat tan solidària com la nostra, on qualsevol activitat reuneix de seguida gran nombre de voluntaris, no hagi ja excedent de famílies que volen acollir. No es posen els mitjans per promoure aquesta figura i aconseguir així l'objectiu. Moltes famílies que han estat famílies acollidores se senten utilitzades, no tingudes en compte, no poden tenir iniciatives i renuncien a nous acolliments perquè **s'han sentit maltractades** per l'Administració.

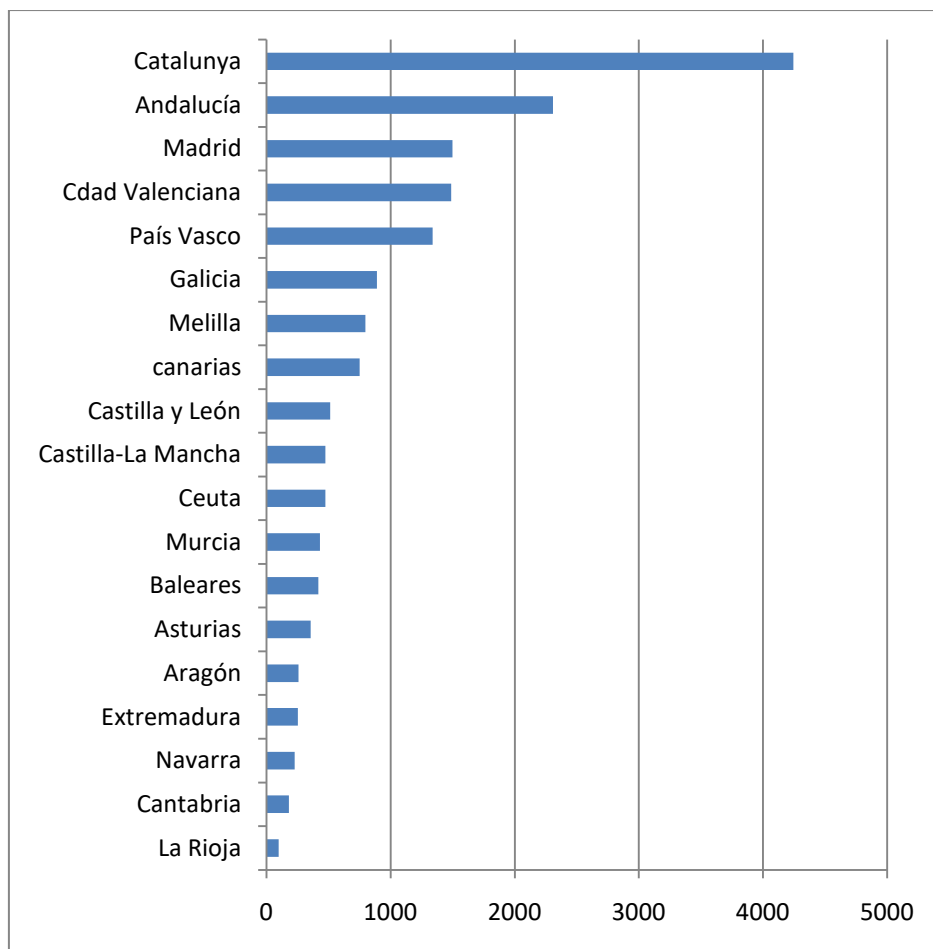
3.7. Moltes vegades en la pràctica les prioritats vénen donades pels recursos econòmics que es destinen. Prioritzar, també des dels pressupostos, l'opció per la prevenció abans que per la intervenció. Segons les dades disponibles es destinen per cada infant protegit 3,5 € al dia si és en la família pròpia. Poc més de 7 € dia si és en família extensa; 8,6 € si és en família aliena i 100 € diaris si és en un centre⁹. És a dir les prioritats estan invertides.

Catalunya és la comunitat autònoma amb més menors vivint a Centres. Segons dades de l'Observatori de la Infància, el 25% del total de menors

⁹ Font: Síndic de Greuges de Catalunya

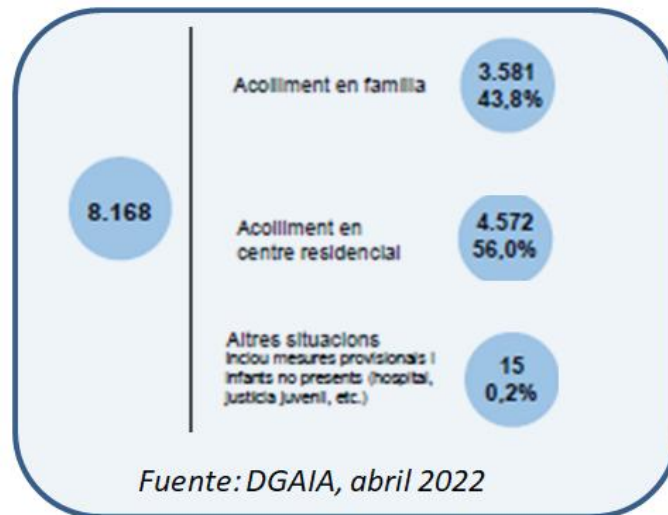
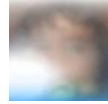

a Centres d'Espanya viuen a Catalunya. I segons dades de la pròpia DGAIA, a l'abril del 2022 el 56% dels nens i adolescents amb algun tipus de mesura protectora estaven en un Centre residencial.

Menors en acolliment residencial.

Font: Boletín de datos estadísticos de medidas de protección a la infancia. Observatorio de la infancia. Dades 2020

3.8. En relació al reglament d'actuació: Establir com a norma el respecte als implicats i el degut compliment de les garanties jurídiques processals; presumpció d'innocència, dret de defensa, contrast de les proves i proporcionalitat. **Totes les entrevistes amb els afectats han de ser gravades**, almenys en àudio, similar a l'àmbit judicial, i no han de ser redactades en forma de resum pels tècnics.

3.9. Establir com a prioritat el dret del menor a ser educat en el si de la seva pròpia família. En cas que això no sigui possible s'hauria de prioritzar la cura en la família extensa amb un estudi objectiu, no bàsic, per l'equip inicial. La retirada d'un nen i l'ingrés en un centre per extrema necessitat acreditada de la seva protecció, haurà de ser revisada en el termini de dos mesos (no sis mesos com ara, ja que aquest temps és molt llarg per a un nen de curta edat).

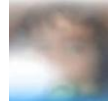
En teoria, el principi que el nen té dret a estar amb la família i en defecte de la família nucli amb la família extensa, sobre el paper, és el mateix que defensa l'Administració. Sabem que aquests són els principis teòrics

que segueixen els juristes i tècnics, però la realitat és molt tossuda i no és el que passa massa sovint.

- 3.10. Establir el **principi d'estabilitat i preservació dels vincles afectius** del nen amb els seus familiars i/o cuidadors. El règim de visites d'un menor ingressat en un centre o en una família d'acollida s'establirà amb intervenció de la pròpia família, en atenció dels horaris laborals i les possibilitats dels progenitors i dels horaris escolars de l'infant, mai marcat per l'administració unilateralment.
- 3.11. Reforçar el vincle patern (el paper de l'home com a pare). **Superar visions que limiten la confiança en l'home com a referent d'un menor.** No incórrer en discriminació de gènere.
- 3.12. **Evitar el doble maltractament que suposa per a una dona víctima de violència de gènere, haver de patir la retirada dels seus fills, com a mesura preventiva.** No cal dir el sentiment de culpabilització que es genera en aquest menor, entre altres danys.
- 3.13. **Establir un sistema de seguiment i avaluació de resultats.** Es tracta d'analitzar quins resultats s'aconsegueixen amb les mesures de protecció adoptades (tutela, guarda, acolliment, internament) i veure si aconsegueixen que els menors estiguin adaptats socialment. Seria bàsic que existís aquest mecanisme de control i avaluació pel bé de tots els administrats i com a garantia que el sistema està funcionant, per detectar errors, fallades, ajustos necessaris, on incidir més etc.

Les estadístiques que periòdicament es publiquen (quants menors en cada mesura de protecció i poc més) aporten una informació nul·la sobre l'eficàcia del sistema. El nou model que s'està proposant en aquest document basat en la prevenció i no tant en la intervenció, s'ha de dotar **d'un sistema d'indicadors de seguiment.** Hi ha, per exemple, un factor de risc que sustenta el desemparament que és el fracàs/absentisme escolar quan els menors estan en les seves famílies. Hauria de ser una exigència conèixer amb dades contrastables quants dels nens tutelats i ingressats en centres van a escola de forma diària i compleixen els

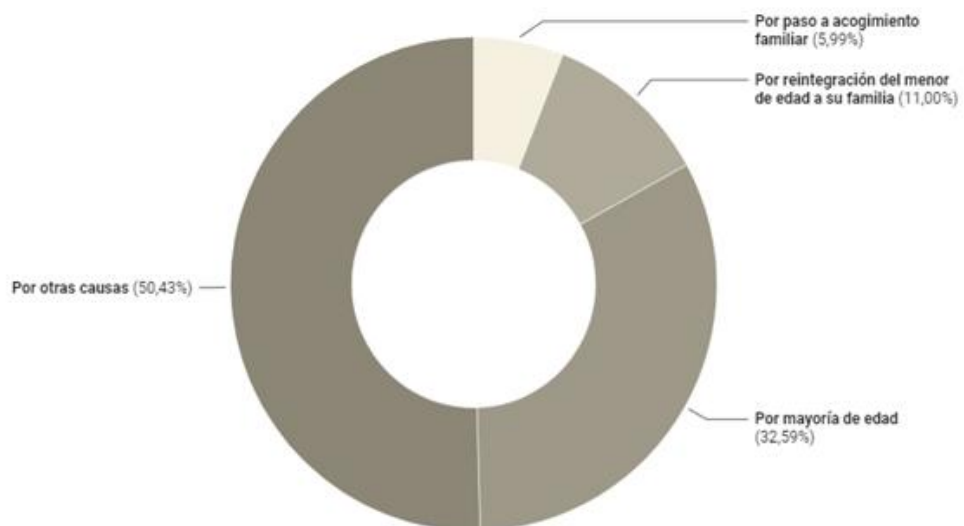
objectius per passar el curs. Estudis universitaris¹⁰ demostren que l'índex de fracàs escolar en els nens ingressats en centres és molt superior al de la resta i no es coneix oficialment aquesta dada, que és essencial. Un nen sense estudis mínims és un nen sense possibilitats de futur.

Amb un sistema d'indicadors detallat podríem analitzar els motius pels quals un menor deixa un Centre: només l'11% ho fa perquè tornen a casa. Un 32% de baixes als Centres és per majoria d'edat, i un 50% per altres motius. Entre aquests hi ha, per exemple, els escapoliments de llarga durada.

Altres estudis parlen que el 43% dels joves desinternats ho són per escapoliments de llarga durada. El número, i sobretot el que fan aquests joves sense poder anar a casa seva i sense voler ser al Centre és molt preocupant.

Motivos de baja en centros de menores

Las salidas en 2020 también descendieron frente a períodos previos. Las reintegraciones y la mayoría de edad, entre los principales motivos.

¹⁰ Repetidors de l'ESO entre la població general: 9,1%. Entre la població protegida: 64,5%. Font: Ferran Casas, Institut de Recerca sobre la Qualitat de Vida. Universitat de Girona.

Font: Observatori de la Infància

El principal motiu pel que els joves van ser desinternats va ser per pèrdua de plaça després d'un escapoliment de llarga durada (43.2%). Un 20.4% es va desinternar en haver fet una bona evolució i haver assolit els objectius que s'havien plantejat per a ell durant el seu procés al centre; un 19.9% va arribar a la majoria d'edat, mentre que a un 16% se'l va traslladar a un altre centre ja sigui perquè el nou centre s'adaptava millor a les seves característiques o per estar més a prop de la seva família.

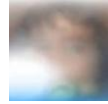
Font: Grup de recerca en infància i adolescència en risc social / DGAIA

3.14. Rigor tècnic en les exploracions i procediments:

3.14.1. Utilitzar sempre l'observació conductual en situació natural, a més de en situacions artificials com pot ser un despatx de l'administració. Enregistrament de la totalitat de les entrevistes amb els tècnics de qualsevol àmbit.

3.14.2. Evitar que els resultats de l'observació estiguin contaminats per la metodologia de la mateixa observació. No se li pot preguntar a un menor "t'agradaria estar amb una família que es fes càrrec de tu?"¹¹ I

¹¹ Extret de declaracions reals d'una tècnica, gravades aquest cop perquè era un acte de judici. Una exploració orientada clarament a justificar una decisió presa prèviament es pot veure en les actes d'aquest judici que recullen les declaracions de diverses tècniques de DGAIA i ICAA: Procedimiento 340/09 del Juzgado de 1ª instancia núm 18 de Barcelona.

no preguntar-li, per exemple "ets feliç amb la teva família?... Vols tornar amb ells?... ". Novament els enregistraments de les observacions serien determinants per evitar arbitrarietats.

La metodologia que s'aplica en l'actualitat s'alia per incrementar el poder del sistema de protecció: denúncies anònimes, criteris subjectius, secretisme, absència de garanties jurídiques.

3.14.3. Avaluar objectiva i quantitativament l'adequació de les pautes educatives dels pares i mares mitjançant instruments útils per a aquesta finalitat, com el Qüestionari de Situacions Concretes per pares. Aquests instruments aporten dades objectives sobre l'adequada contingència de la relació entre un menor i els seus pares i permeten detectar objectivament deficiències en aquest àmbit. En cas contrari es maximitza el grau d'error en la presa de decisions de la intervenció efectuada.

3.14.4. Demanar i acatar sempre (no només quan confirmen les decisions preconcebudes dels tècnics) els informes que provenen de l'àmbit escolar, tutors, psicòlegs, si n'hi ha, i que tota aquesta informació s'incorpori a l'expedient administratiu sense filtres del tècnic que ho instrueix.

3.14.5. De la mateixa manera demanar i acatar sempre els informes que provenen dels pediatres que porten anys fent el seguiment d'un menor.

3.14.6. Considerar la informació provinent de l'entorn proper, família extensa, amics, veïns, companys de feina, tutor escolar de l'infant...

3.14.7. Evitar que persones desconexadores dels processos en el

En aquest cas, davant la protecció del Col·legi de Psicòlegs de Catalunya a aquestes actuacions, dues sentències de Tribunal Contenciós-Administratiu van posar en evidència les greus irregularitats comeses per les tècniques denunciades. Es pot veure un reportatge d'aquest cas en El Temps: <https://www.eltmps.cat/article/3211/collegi-de-psicologs-vuit-anys-sense-sancionar-una-diagnosi-que-provoca-una-retirada-de-tu>

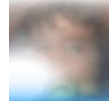
seu estat actual facin valoracions basant-se només en informes anteriors. I menys encara que prenguin decisions i les signin.

3.14.8. Evitar l'elevat grau d'inferència que moltes famílies denuncien, per exemple, en utilitzar únicament tècniques projectives de joc lliure en situació artificial (fora de l'hàbitat habitual del subjecte observat) i en conseqüència no utilitzant mesures objectives.

3.14.9. Especificar sempre els indicadors de risc que suposadament justifiquen les decisions: quin indicador, quan, on, com; és a dir, motivar degudament les decisions per no generar indefensió i perquè les famílies sàpiguin per què s'han pres certes decisions. Si la família no entén el que passa no pot col·laborar i actua "com a enemic". Si no col·labora, el nen seguirà tutelat més temps i sortirà més car a tots mantenir-lo en el sistema públic de tutela, a més de les seqüeles de tota mena que això comporta per al menor tutelat.

3.14.10. Com ja s'ha indicat, gravar sempre les exploracions de menors i adults. S'evitaria així que no s'aporti cap prova que no pugui ser contrastada amb altres professionals. També el tècnic podrà argumentar i justificar les seves decisions amb més rigor i, per tant, de forma més creïble.

3.14.11. Evitar les valoracions dels adults sense haver fet amb ells una sessió d'exploració amb tots els requisits que això implica i que estan reflectits, entre d'altres, en el Codi Deontològic dels professionals de la psicologia o altres especialitats. Massa sovint es fan comentaris i valoracions que requereixen una exploració detallada de l'adult. És inadmissible, per exemple, afirmar "possible dependència de l'alcohol", sense més. Els metges disposen de recursos per diagnosticar o descartar aquesta patologia. Però la "sospita" quedarà reflectida en un informe que s'incorpora a l'historial d'aquesta persona i anirà passant de tècnic en tècnic per a la resta de la seva vida. Això vol dir alguna cosa fonamental: caldrà eliminar de tots els informes "suposicions o possibilitats" com "possible drogoaddicció, possible pertorbació

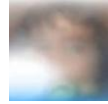

mental...". L'Administració té mitjans, si ho considera procedent, per a sol·licitar la intervenció del metge forense per avaluacions psiquiàtriques o toxicològiques, o de qualsevol tema mèdic i altres professionals (psicòleg clínic o forense). Però han de quedar totalment eliminades dels informes les possibilitats ambigües respecte a les persones que s'exploren, deixant-lo així per a posteriors investigacions judicials transcorreguts mesos des dels informes inicials. O, almenys, que hi hagi uns terminis màxims per a la confirmació d'aquests conjectures mitjançant informes especialitzats.

3.14.12. No inventar suposats "trastorns", ja que aquests vénen perfectament definits en el manual Diagnòstic dels Trastorns Mentals de l'Associació Americana de Psicologia i Psiquiatria (APA), el DSM, o de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), el CIE. Aquests són els manuals de referència i a ells hauria de cenyir-se el diagnòstic.

3.14.13. Exigir que la feina que fa l'EATAF i els seus informes estiguin fets amb el suficient rigor tècnic. La manca de recursos, denunciada també insistentment per aquests professionals, deriva en intervencions precipitades sense la dedicació necessària. Tot i que sabem que l'EATAF no pren decisions també es cert que els jutges s'emparen molt en les seves conclusions i recomanacions. I aquestes han estat preses moltes vegades després d'una entrevista de no més d'un hora amb l'adult, amb la qual cosa és impossible garantir el rigor d'un informe en el qual les famílies no es veuen reflectides.

3.14.14. Compliment de terminis. És inacceptable que en ser preguntat el departament jurídic corresponent de per què no s'ha tramitat en el Jutjat una proposta d'adopció, tot i haver estat instada diverses vegades pels tècnics la resposta sigui "els tècnics fan la seva feina arriben les propostes i nosaltres anem fent ... tenim molta feina ... ". Tampoc no es tramiten els DNI i altra documentació en temps, per lliurar-los a les famílies d'acollida a les quals arriben els nens sense cap documentació a l'espera que l'Administració els en faci el lliurament. Als pares (biològics, acollidors, adoptants...) se'ls exigeix la protecció (física,

psicològica, afectiva...) del menor; i s'avalua si a la família l'hi està donant o no. En molts casos la protecció jurídica, a la qual també té dret aquest menor, i que ha de garantir l'administració, no es fa efectiva i els tràmits administratius es fan eterns i sense termini: Inscripcions al Registre Civil que es dilaten en el temps, presentació al Jutjat de propostes d'adopció que ja han estat informades pels tècnics però que el gabinet jurídic té "en cua"...

3.15. Incorporar la figura del mediador

Ara els tècnics uneixen en la seva tasca les tasques d'avaluar, jutjar i resoldre sobre un cas, reunint les funcions de policia, tècnic i jutge, sense que hi hagi separació de poders ni altres instàncies que intervinguin. Això atorga als tècnics el poder de decidir sobre les vides dels usuaris sense retre comptes. El ciutadà a qui li són retirats uns menors no distingeix si és un equip tècnic dependent d'un organisme o un altre; si és un jurista o un altre. L'única cosa que distingeix és que qui té davant, que pretén establir una relació de confiança amb ell, és el poder que li ha tret els fills. L'obligació de col·laborar amb els equips que se'ls presenten com a benefactors del menor, als quals han de donar-los tota la seva confiança i informació sensible, és totalment incoherent i d'impossible compliment. Aquí pot jugar un paper important la **figura del mediador**, un intermediari o facilitador de la comunicació entre les dues parts, especialitzat en la problemàtica de menors.

Aquesta figura ha de ser algú proper a la família que ha d'establir ponts amb l'administració per resoldre les situacions conflictives sense arribar a la via judicial. La protecció d'un menor implica la protecció a tota la seva família. Molt sovint des de l'Administració de menors es diu als pares acollidors "nosaltres estem per protegir l'infant" i això implica des de l'inici una culpabilitat contra els adults responsables de l'infant. Es posa a les dues parts en situació de confrontació en comptes de col·laboració. La felicitat d'un menor passa també per la felicitat de la seva família. Un mediador o futur coordinador parental podria facilitar aquest trànsit de la confrontació a la col·laboració. Una família que

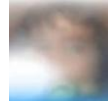
col·labora estalvia recursos, tant de temps com de diners, i patiments estèrils davant les incerteses.

3.16. Propostes en relació al funcionament diari de l'Administració responsable de menors

3.16.1. En relació als horaris de l'administració. Tant els centres, com el personal que treballa a l'administració, tenen uns horaris, bàsicament de 8 a 15 hores. L'obligació de comparèixer a totes les cites, proves, exploracions, visites amb els fills en centres, metges, psicòlegs... s'ha de realitzar durant aquest horari, sota l'advertència que en cas negatiu els informes contindran el fatídic "els pares no col·laboren".

L'Administració s'ha d'adaptar als horaris de les famílies i no a l'inrevés. Si no és així les famílies tenen un elevat risc de quedar-se sense feina. En els centres on resideixen els tutelats els menors sol ocórrer alguna cosa similar. Els horaris de visita dels pares interfereixen amb l'escola dels nens i amb l'horari laboral dels pares. Si la situació laboral de les famílies és inestable, no es poden permetre el luxe de sol·licitar absències laborals, especialment en aquests moments del mercat laboral. Hauria de valorar-se que la situació laboral de les famílies és diferent i per tant l'Administració no pot ser tan rígida als horaris exigits.

3.16.2. En relació a les formes: Excepte en casos d'extrema urgència i necessitat de protecció, degudament acreditada, els canvis de guarda dels menors mai poden donar-se en les dependències de l'Administració mitjançant citació a pares, guardadors etc., sense advertir prèviament del contingut de la citació. Menys encara enviant els Mossos a l'escola. És inadmissible en un estat de dret acceptar com a vàlid la vulneració absoluta dels drets dels infants a acomiadar-se de les seves escoles, dels seus amics, dels seus pares, i no permetre ni tan sols que els nens es traslladin amb les seves pertinences degudament ordenades, com si iniciessin una nova vida sense continuïtat amb l'anterior i molt

especialment en nens petits incapaços d'emetre la seva voluntat davant la imposició dels adults. Si qualsevol canvi en el règim de vida d'un nen tutelat (per exemple pels seus oncles, avis ...) segons el Codi Civil ha de ser autoritzat pel jutge no és possible que l'organisme tutelar obviï qualsevol diligència o autorització i els pares siguin els últims a saber-ho i sense coneixement del procediment ni control exterior. Possibilitar un espai relacional adequat entre els pares i els fills amb intimitat i sense que els tècnics actuïn d'"espies" per després limitar les visites sense explicar o orientar als pares dels motius (tant de forma presencial com en les trucades telefòniques).

3.17. Transparència, accés a la informació i avaluació. Que es facin públics els contractes-convenis-acords... amb entitats col·laboradores. Que es facin públics els imports d'adjudicació dels diferents serveis. Que es facin públics els reglaments de règim intern dels centres¹². Que es facin públics els òrgans directius, adjudicatariis, subcontractats, subrogats... de cada entitat implicada en la protecció del menor. Establir sistemes d'auditoria i avaluació. Establir un sistema d'indicadors de qualitat que es mantingui en cada memòria anual i que inclogui elements com: Quants menors que passen per centres obtenen el graduat escolar, per exemple? Quants fills de tutelats tornen a ser tutelats? Caldria anar més enllà de les actuals dades quantitatives (quants nens tutelats en centres ...) per avaluar l'eficiència del sistema.

¹² Sorpren que davant la sol·licitud d'APRODEME a la DGAIA aollint-se a la Llei de transparència, dels Reglaments de règim intern, la resposta, juny de 2018, sigui que no es faciliten perquè "*estan en fase d'elaboració*" (sic)

4. CONCLUSIONS

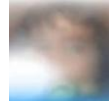
Aquest document parteix d'un diagnòstic de la situació actual en relació al nostre sistema de protecció de menors realitzat a partir dels centenars de testimonis rebuts en l'Associació i el coneixement dels professionals que atenen aquests casos.

L'anàlisi de tots aquests testimonis ens porta a descobrir pautes comunes i queixes recurrents que indiquen que el sistema de protecció de menors presenta greus mancances i, per tant, necessita reformes urgents.

Hem presentat una sèrie de propostes per millorar. Propostes que no impliquen inversions extraordinàries ni grans canvis normatius. Son propostes per millorar un sistema deshumanitzat sempre i, massa sovint, vulnerador de drets. Sí que representen un canvi profund de mentalitat, superar un sistema excessivament ancorat en un corporativisme mal entès i molt poc receptiu a l'allau de crítiques creixent que té.

A tall de resum, les propostes són les següents:

- Traslladar la consideració de desemparament a l'àmbit judicial.
- Un sistema garantista
- Reconèixer com a prioritat en la presa de decisions els vincles afectius i el dret fonamental del menor a estar amb la família.
- Millorar els protocols i reglaments d'actuació: gravació de les entrevistes i exploracions.
- Establir un sistema d'avaluació de resultats més enllà dels actuals informes que només recullen dades quantitatives o descriptives, per conèixer també l'eficiència del nostre sistema.
- Millorar en els processos de seguiment avaluació i presa de decisions per evitar l'elevat grau d'inferència que constatem en l'actualitat, és a dir, que no siguin elements purament interpretatius els que justifiquen les decisions que es prenen.

- Construir una Administració al servei del ciutadà (no que el ciutadà estigui al servei de l'Administració): adaptar horaris per compareixences, visites...
- Fomentar la transparència i l'accés a la informació.
- Fer de l'acollida una opció prioritària. Tot i les múltiples declaracions benintencionades en aquest sentit i del que estableixen les normatives, l'acolliment en família no és la primera opció.
- Replantegar l'actual i sobredimensionada estructura organitzativa amb el consegüent estalvi de recursos que suposaria la seva optimització.
- Crear la figura del mediador

Com es pot veure són propostes variades i a diferents nivells. Propostes per al debat i la modernització d'un àmbit de les nostres polítiques públiques, especialment sensible, excessivament ancorat en el passat i necessitat d'una modernització tant en el fons com en les formes i estructures.

Creiem que ha arribat el moment que el col·lectiu de menors, els seus drets i obligacions passin al primer pla de l'agenda política i social.

Annex 1: Testimoni

Escrit rebut a l'Associació. Els ressaltats en negreta són nostres.

Empezaré por presentarme, me llamo María (nombre ficticio porque tiene miedo a represalias de los servicios sociales) y tengo 27 años. Estuve 4 años tutelada por la administración (y también mis 3 hermanos, los 2 pequeños aún están en Centros diferentes).

*Mis hermanos y yo entramos en un Centro en una época muy difícil para mis padres, y también por una enfermedad de mi hermana (diabetes, que para mis padres era en aquel entonces una enfermedad desconocida y les costó entender). (...) Yo, como hija mayor, cuidaba de mi hermana, por temas culturales. Para mi padre no era importante que yo, una chica de 14 años no fuera al colegio. Hasta allí llegaron mis padres con sus equivocaciones. **Y alguna vez se les ocurrió pedir ayuda a los asistentes sociales, y allí empezó la pesadilla y la destrucción de mi familia.***

Todo empieza un mañana de un martes a las 9:30h. 2 asistentes sociales y 2 mossos de escuadra entran en nuestra casa como si fuera una película, corriendo por las habitaciones, recogiendo nuestra ropa en sacos de basura. Lo más impactante para mi es el momento en el que separan a mi hermano de 9 meses del pecho de mi madre.

*Desde que entraron hasta que se fueron no pasaron ni 10 minutos, como si fuera un rescate de bomberos, cuando otras veces habían entrado en nuestra casa y tomaban te y comían pasteles con nosotros y nuestros padres. Pero claro, mis padres aquella mañana eran un peligro y tenían prisa en separar a una familia, que **era una familia con problemas, pero una familia donde había amor.***

*Mis padres lo hacían lo mejor que podían. Yo era una adolescente y lo supe entender, pero a mis hermanos pequeños les costó mucho. **En un Centro***

aprendes qué significa ser una basura para la sociedad. ... En un centro no hay nadie que te escuche, ni nadie te pregunta si estás bien. Te dicen que si no estás bien puedes salir por la puerta y que ellos harán la denuncia a la policía. No les importa tu vida en absoluto, que ellos dormirán tranquilos (palabras textuales de un director de Centro a mí, una chica de 16 años).

*¿Dónde está la protección del menor? Mis padres han podido aguantar el dolor y han hecho lo imposible para mejorar su situación y lo han logrado, y también han hecho lo imposible para recuperar a mis hermanos, pero por desgracia no lo han conseguido. Sólo fines de semana y festivos y algunas semanas de vacaciones **(padres ineptos para ser padres los días laborales, pero buenos padres los festivos, no sé si reír o llorar)***

*En nuestro expediente hay más mentiras que verdades, habla de maltrato **sin ninguna prueba**. Podría seguir así todo el día... Ojalá pudiéramos cambiar este **sistema que necesita urgentemente una reforma**.*